

ARHIVELE UNIVERSITĂȚII DIN IAȘI, IZVOR DOCUMENTAR PENTRU CUNOAȘTEREA TRADIȚIILOR DE LUPĂ PROGRESISTE ALE INTELECTUALITĂȚII IEȘENE, ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

RODICA RADU

Reconstituirea istorică a epocii interbelice, epocă de mari confruntări în toate domeniile vieții economice, sociale și politice, presupune încadrarea în tabloul general al vieții politice și a intelectualității ieșene, cu reprezentanții ei cei mai de seamă, profesorii universitari. Afirmându-se de la înălțimea misiunii lor patriotice, cultural-educative, lăsată moștenire de iluștrii înaintași de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, animați de idei democratice și progresiste, aceștia și-au făcut simțită prezența activă în toate momentele hotărâtoare pentru soarta poporului român și în perioada interbelică.

Numeroase documente aflate în fondul Arhivei Universității „Al. I. Cuza” din Iași, în deosebi în fondul „Procese-verbale ale ședințelor Senatului universitar”, fond cercetat încă în mică măsură, constituie o bogată sursă documentară pentru cunoașterea atitudinii acestor reprezentanți ai intelectualității ieșene față de diversele probleme social-politice ale timpului. Coroborate cu documente provenind din Arhiva Centrală de Stat, în special din fondul „Ministerului Instrucțiunii”, cu date din presă, scrisori, memorii, etc., acestea vin să întregescă fondul documentar deja cunoscut al problemei, conturând o pagină luminoasă din istoria tradițiilor progresiste ale intelectualității ieșene.

Întrușiți sub auspiciile unui ilustru for de cultură, deși eterogeni ca origine socială, ca ideologie și viziune filozofică, ca apartenență politică, majoritatea profesorilor universitari ieșeni au făcut în această epocă dovada convingerilor lor democratice, a atitudinii lor civice și patriotice. Dincolo de interesele lor de clasă, dincolo de limitele ideologice și politice, pe care de altfel au știut să le depășească adeseori în momentele grele pentru țară, acești străluciți reprezentanți ai spiritualității române au înțeles că adevărata datorie a intelectualului este integrarea lui cu interesele maselor, lupta fără teamă și îndoială alături de asupriți și nedreptățiți... pentru unirea tuturor forțelor într-un larg front de izbăvire¹. Fără a lua în considerare atitudini personale izolate, adeseori contradictorii, divergențe politice de moment, manifestări în cadrul unor grupări politice la care au aderat, luări de poziții în presă, publicații cultural-științifice sau în Parlament, atitudinea manifestată în cadrul Universității față de toate problemele

¹ *Facla*, din 22 septembrie 1935.

politice cu care s-a confruntat societatea românească în perioada interbelică a fost solidară în slujirea acestei profesii de credință. Dat fiind contribuția acestora la dezvoltarea și afirmarea culturii naționale, la formarea tineretului studios, dat fiind prestigiul de care se bucurau nu numai în țară dar și în străinătate, Universitatea ieșeană a fost efectiv o tribună de luptă progresistă, contribuind la întărirea curentului de opinie democratică, la accentuarea fenomenului de criză a unui regim social-politic perimat din punct de vedere istoric.

Actul de voință națională de la 1 Decembrie 1918, prin care visul secular de „întregire a neamului”, al poporului român se împlinea, cu toate mutațiile pe care acesta le-a determinat pe plan economic, social și politic, pe plan spiritual, a canalizat sentimentele și manifestările patriotice ale universitarilor ieșeni în deplin consens cu curentul național de opinie democratică. Înfăptuirea statului național unitar român, dovedea întregii țări că misiunea educativă a corpului profesoral universitar fusese îndeplinită prin promovarea unei culturi care a asigurat realizarea „unei simbioze între generații pînă la o impresie de perenitate a speței într-un fel de ștafetă fără sfîrșit”², contribuind astfel la formarea conștiinței de unitate națională a tineretului studios. „Școala pe care o reprezentați — spunea Petru Poni de la tribuna primului Congres al cadrelor didactice, în iulie 1918, referindu-se desigur și la profesorii din învățămîntul superior — și-a făcut datoria. Prin ea s-a deșteptat în poporul nostru conștiința națională, ea a propagat ideea unității neamului nostru, ea sădit în inimile noastre iubirea de patrie”³.

„Măreția covîrșitoare” a acestui act istoric a impus universitarilor ieșeni o atitudine de nedisimulată revărsare a sentimentelor lor patriotice, care își pune amprenta pe cîteva din actele semnate de Colegiul Universitar, la sfîrșitul anului 1918. Încă de la începutul lunii septembrie a anului 1918, profesorii universitari preconizau ca „solemnității de deschidere a cursurilor să i se dea un caracter mai deosebit, potrivit marelui eveniment istoric național care e pe calea de desăvîrșită înfăptuire”⁴, delegînd pe profesorul Dimitrie Gusti să țină dizertația de deschidere, al cărui subiect trebuia să fie „în legătură cu marele zile pe care le trăim”.

La 22 octombrie 1918, la cererea unui grup de studenți de a li se acorda aula Universității în vederea pregătirii din proprie inițiativă a festivităților. Senatul „... avînd în vedere că evenimentele sînt încă în curs”, le comunică să aștepte rezultatul final, „dorit și visat de generațiile trecutului, ca și de noi toți... pentru a putea sărbători împreună cele mai strălucite momente istorice din cartea neamului nostru atît de zbuciumat, dar statornic în datinile și graiul străbunilor, în cursul celor mai bine de una mie opt sute de ani”⁵.

Dacă în septembrie 1918, se alegea o comisie care să redacteze o adresă către „marii noștri aliați”⁶, entuziasmul profesorilor universitari, „însufleții de cea mai curată dragoste de neam”, se vădește cu atît mai mult în caldele cuvinte în care este redactată telegrama de felicitare către Consiliul Dirigent din Transilvania: „În momentele de neîntrecută însemnătate istorică în care se înfăptuiește întregirea neamului, pe care d-stră și Marea Adunare Națională a-ți proclamat-o în Cetatea lui Mihai Viteazu, Alba Iulia, profesorii Universității din Iași au marea mulțumire de a vă exprima d-stră și întregului Comitet Național, sentimentele de dragoste frățască și de adîncă admirație pentru energia cu care ați știu să luptați...”⁷.

² Botez D., *Memorii*, ed. Meridiane, București, 1970, p. 138.

³ *Neamul românesc*, din 19 iulie 1919.

⁴ Arh. Univ. Iași, fond *Procesele-verbale ale ședințelor Senatului universitar*, dosar 14/1918, f. 36.

⁵ *Ibidem*, f. 34.

⁶ *Ibidem*, f. 36.

⁷ *Idem*, dosar 7/1918, f. 313.

Dovedind o profundă înțelegere a rolului creator al maselor în înfăptuirea acestui istoric, privind cu luciditate România ca o operă colectivă a întregului popor, exponenții intelectualității ieșene afirmau: „România de astăzi nu este opera nimănui. Nimeni, dar absolut nimeni... nu poate și nu are dreptul de a revendica meritul constituirii ființei actuale a Statului român... La această operă, suflarea românească a adus contribuțiunea sa”⁸.

Dar revărsarea sentimentelor patriotice nu a împiedicat privirea critică asupra realităților politice din România anilor imediat următori primului război mondial. Desigur, fără a se ridica în totalitatea lor la înțelegerea în profunzime a structurii de clasă a societății burgheze, a rădăcinilor sociale și politice ale exploatării, universitarii ieșeni au intuit că „înăfăptuirea României Mari” nu a adus maselor realizarea dezideratelor sociale și politice pentru care au luptat. Este semnificativ în acest sens atitudinea solidară a profesorilor universitari ieșeni, întruniți în Marele Colegiu, pentru a-și manifesta net dezaprobarea față de propunerea comandantului Corpului IV de armată, de a asocia Universitatea la măsurile ce trebuiesc luate pentru a preîntâmpina curentul de desordine socială... pentru combaterea bolșevismului”⁹. „Răspunsul nostru — spunea dr. Mezincescu — această ocazie — care va fi răspunsul oamenilor de știință al celui mai înalt adevărat de cultură și adevăr, va trebui să fie hotărât, precis, zugrăvit cu toată sinceritatea impusă oamenilor de știință, oricât de severă și neplăcută ar trebui să fie înalților factori de drept responsabili”¹⁰. Buni cunoscători ai realităților sociale din mediul sătesc mai ales, dr. I. Tănăsescu și profesorul I. Borcea relevau în această împrejurare, în fața Senatului, constatările lor personale: „...îngrădirea sâtenilor în legătură cu modul de aplicare al reformei agrare, ...lipsa totală de lămurire asupra puterii uriașe de care se pot bucura din minuirea acestei arme dobândite prin noua lege electorală, inegalitățile de tot felul ce se practică la sate ca și la orașe, abuzurile și incuria administrației”¹¹. Și în concluzie: „O colaborare a noastră cu reprezentantul stării de asediu... ar presupune neapărat din partea Colegiului Universitar o recunoaștere a legitimității acestei stări”¹², spunea profesorul M. B. Cantacuzino. Înțelegând rolul pe care o decizie oficială a acestui for cultural ar avea-o în influențarea opiniei publice, motiunea semnată cu această ocazie constituia un real semnal de alarmă, profesorii universitari cerînd cu hotărîre guvernului să avizeze la „înlăturarea cauzelor reale ale acestei stări de nemulțumire”¹³.

Intelectualitatea ieșeană a intuit însă rezerva de nesecate energii revoluționare a maselor populare, faptul că poporul își va găsi calea spre realizarea idealurilor sale: „Poporul român are suficiente mijloace și izvoare spre a găsi în straturile lui adînci rezerva de valori și energii necesare conducerii lui. De aici și pînă la realizarea năzuințelor și idealurilor lui de dreptate și libertate nu e decît un pas”¹⁴.

Anii 1918—1921, ani în care România a cunoscut o perioadă de creștere a avîntului revoluționar al maselor populare, au fost ani de puternică afirmare a convingerilor democratice și progresiste ale universitarilor ieșeni. Legăturile mai vechi cu ideologia și mișcarea socialistă, dar mai ales profunda lor orientare umanistă, democratică au făcut ca mulți universitari ieșeni prin activitatea lor culturală, educativă și politică să servească ca „simpatizanți” mișcarea comunistă, unii dintre ei, ca Radu Cernătescu, T. Văscăuțeanu, Petre Constantinescu-Iași, să fie chiar membri ai Partidului Comunist Român. Dovedind prin aceasta că

⁸ *Opinia*, Iași, din 27 septembrie 1924.

⁹ Arh. Univ. Iași, fond cît., dosar 14/1918, f. 47 și urm.

¹⁰ *Ibidem*, f. 49, verso.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 51.

¹⁴ *Opinia*, Iași, din 27 septembrie 1924.

Universitatea ieșeană este nu numai un for de cultură dar și o tribună de adevăr și dreptate, încă din primele momente ale existenței P.C.R., universitarii s-au solidarizat cu cauza clasei muncitoare, fiind alături de întregul popor în valul de indignare stîrnit de samavolnica arestare a congresiștilor comuniști. Solidari cu opinia publică, ei și-au manifestat dezaprobarea față de acest act de ilegalitate, cu atît mai mult cu cît printre cei arestați se afla și studentul ieșean Timotei Marin, despre care Traian Bratu spunea că este „cel mai strălucit elev al său”¹⁵, iar profesorul C. I. Parhon îl considera „un patriot leal”¹⁶. În acest sens este grăitor faptul că la 30 decembrie 1921, Rectorul Universității ieșene „condus de îngrijorare patriotică”¹⁷, adresează Ministerului Instrucțiunii o cerere imperioasă de a interveni pe lîngă Ministerul de război „să se judece cît mai neîntîrziat cazul studentului Timotei Marin... căci fiind student al nostru, Universitatea ca o mamă bună a tuturor studenților ei se simte datoră a lua apărarea și a-i ocroti cînd ar fi năpăstuiți”¹⁸.

Integrarea acestor prestigioși intelectuali ieșeni în lupta pentru apărarea libertăților și drepturilor cetățenești și democratice și-a găsit expresia cea mai puternică în impactul cu ideologia și politica fascistă. Opoziția activă afirmată încă de la apariția celui „duh rău care cutreiera satele Moldovei”, care preamărea „setea de sînge, cultul violenței și al morții, atmosfera de teroare dezlănțuită”¹⁹ a crescut și s-a manifestat cu amplitudine sporită în toată perioada următoare.

Profesorii universitari ieșeni au sesizat în primul rînd că primejdia cea mai mare o constituia coruperea tinerei generații de a cărei educație în spirit democratic și umanist se ocupau: „O viață anormală se desfășoară în școlile noastre superioare... tineretul a fost atras în vîltoarea pasiunilor politice, din care sufletul lui nu poate ieși decît deformat înainte de vreme”²⁰, scria Gr. T. Popa. Atitudinea protestatară a universitarilor ieșeni se face simțită în toate ședințele Senatului universitar, mai ales în momentele de confruntare cu promotorul naționalismului șovin și al antisemitismului, A. C. Cuza, profesor la Facultatea juridică, sau cu adepții acestuia, încercînd prin diferite mijloace să stăvilească calea tuturor manifestărilor obscurantiste și teroriste.

Încă din 1920, Senatul infiera „cu toată severitatea cuvenită” actul de agresiune brutală al lui Corneliu Zelea Codreanu asupra unui coleg, aplicîndu-i o admonestare²¹, pedeapsă care va reveni în discuția Senatului la 2 iunie 1921 și 30 mai 1922²². Este semnificativ faptul că la 8 decembrie 1922, în prezența secretarului general al Ministerului Instrucțiunii, profesorii universitari ieșeni atrăgeau atenția guvernanților, nepăsători în fața iminenței primejdiei care se apropia, că neaplicarea pedepsei dată studentului Corneliu Zelea Codreanu „ar însemna nu numai perpetuarea ci și încurajarea anarhiei chiar și printre studenții acestei Universități și ar putea fi luată drept o tolerare oficială și în afara Universității”²³, (sublinierea noastră).

În ianuarie 1924, rectorul A. Slătincanu atrage din nou atenția opiniei publice asupra autorilor morali ai tulburărilor de la Universitate, politicieni demagogi, „care fără agitațiuni n-ar mai avea nici o existență politică”²⁴.

În octombrie 1924, la Iași cădea victimă metodelor teroriste legionare, prefectul de poliție I. Manciuc, asasinat de turbulentul student Corneliu Zelea Co-

¹⁵ *Adevărul*, din 2 aprilie 1922.

¹⁶ *Aurora*, din 12 mai 1922.

¹⁷ Arh. Centrală de Stat, București, fond *Ministerul Instrucțiunii*, dosar 518/1922, f. 3 și urm.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Botez D., *op. cit.*, p. 199—200.

²⁰ *Insemnări ieșene*, an. I, nr. 3, p. 103.

²¹ Arh. Univ. Iași, *fond. cit.*, dosar 59/1920, f. 82, verso.

²² *Idem*, dosar 52/1922, f. 1.

²³ *Ibidem*, f. 75.

²⁴ *Opinia Iași*, din 3 ianuarie 1924.

Creanu, viitorul conducător al Gării de Fier. La 31 octombrie 1924, într-o memo-
abilă ședință, timp de trei ore și jumătate, Colegiul profesoral supune unui aspru
reținutiviu vinovatul de odioasă crimă, care, comisă de un student, „apasă
asupra Universității”²⁵. Ridicându-se cu vehemență împotriva mișcării legionare
„a cărei mentalitate o deplîngem azi” și al cărui succes se datorează „propagandei
printre inculti” (M. B. Cantacuzino), pornind de la convingerea că Universitatea
trebuie să fie „un lăcaș de pace și cultură”, profesorii universitari acuză în mod
direct pe colegul lor, profesorul A. C. Cuza: „D-l Cuza a ținut — spune Petre
Andrei — și Codreanu a tras... Sinteți adevăratul asasin moral, ați hrănit su-
fletul lui Codreanu, ați făptuit un asasinat. Să declarați că dvs. sinteți vîno-
vatul!”²⁶.

Importanța acestei luări de atitudine a tuturor profesorilor este subliniată
de ziarul „Opinia” din 11 mai 1924: „Intervenția energică a Marelui Colegiu Uni-
versitar și dezarmarea școlii politice a d-lui Cuza, care a împins violența pînă
la crimă va trebui să formeze criteriul după care studențimea să poată deosebi
binele de rău, adevărul de eroare”.

Aceeași ofensivă a universitarilor ieșeni față de primejdia fascistă se mani-
festă și mai tîrziu, în decembrie 1924, cînd cererea de autorizare de funcționarea
„Asociației studenților români creștini” este refuzată în cadrul unei ședințe a
Senatului universitar, pe motivul că statutele acestei societăți arătau clar că „e
vorba de o organizare care prin mijloace violente și anarhice urmărește scopuri
cu totul opuse activității universitare”²⁷.

În cursul anilor următori, în pofida manifestărilor ostentative ale bandelor
legionare, cei mai mulți profesori și-au făcut o datorie de onoare din a-și susține
cu regularitate prelegerile, uneori chiar cu riscul vieții lor, fiind și aceasta o cale
de salvagardare a culturii naționale de nocivitatea flagelului ideologiei fasciste.

Pe măsură ce primejdia fascistă creștea, profesorii universitari ieșeni au
adoptat noi și noi forme de luptă îndreptîndu-se spre realizarea frontului popular
antifascist, a cărui principală forță organizatorică a fost Partidul Comunist Ro-
mân. În acele momente de cumpănă pentru poporul român, universitarii ieșeni
au considerat că e de datoria lor să manifeste o atitudine de solidaritate cu
colegii lor, sau cu alți intelectuali, care prin activitatea lor și-au atras prigoana
acelui regim de teroare.

Alături de întregul popor, universitarii ieșeni au manifestat o atitudinea
protestatară față de procesul înscenat cunoscutului militant antifascist, profesorul
Petre Constantinescu-Iași, judecat la 7 martie 1936 la Chișinău²⁸. La 8 martie
1935²⁹, un număr de șapte profesori universitari (printre care Iorgu Iordan, Radu
Cernătescu, Gr. T. Popa) solicitau o convocare a Colegiului profesoral pentru a
discuta cazul profesorului Petre Constantinescu-Iași, aflat în detenție fără a i se
fi comunicat motivele arestului: „Nu pot admite să tăcem față de acușările ce
se aduc lui Petre Constantinescu-Iași... Să cerem judecarea lui pentru demnitatea
instituției”³⁰, spunea dr. I. I. Mironescu. Militînd pentru apărarea libertății de
gîndire a cunoscutului luptor democratic, același dr. I. I. Mironescu adăuga: „Ur
profesor universitar este liber pe citadela gîndurilor sale”³¹.

²⁵ Arh. Univ. Iași, *fond cit.*, dosar 93/1924, nenumrotat.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Arh. Univ. Iași, dosar cu procese-verbale ale ședințelor Senatului, din ani
1934—1935—1937, neinventariat, nenumrotat.

²⁸ Constantinescu-Iași, P., *Partidul Comunist Român, polarizator și dinami-
zator al luptei antifasciste (40 de ani de la constituirea Comitetului Național Anti
fascist)*, *Anale de istorie*, 3/1973, p. 70.

²⁹ Arh. Univ., Iași, Dosar cu procese-verbale ale ședințelor Senatului din
anii 1934—1935—1937, neinventariat, nenumrotat.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

În 1937, 59 de profesori universitari, în mișcarea pe care o adresează Ministerului Instrucțiunii, „înfierează cu ultimă energie atentatul criminal săvârșit asupra profesorului Traian Bratu, rectorul Universității Mihăilescu și prezintă colegului căzut, victima datoriei, omagiile lor unanime”³².

În același an, decanul Facultății de litere și filozofie, O. Tafrali, sesiza același minister că la 2 aprilie, profesorul O. Botez a fost amenințat pe stradă de un student legionar că va avea aceeași soartă cu Traian Bratu, decanul cerind autorităților să ia măsurile de rigoare față de aceste amenințări³³.

În octombrie 1940, Consiliul Facultății de litere din Iași, și Senatul universitar iau atitudine împotriva arestării profesorului Iorgu Iordan, cu convingerea că „prin aceasta facem mai mult decât un act de solidaritate colegială, că servim Universitatea și cultura națională, cărora D-l Iorgu Iordan le-a consacrat toată puterea sa de muncă și eminentele sale însușiri intelectuale... și de la care așteptăm încă multe contribuții valoroase în serviciul Universității și culturii românești”³⁴.

O vie reacție de indignare a stîrnit-o corpului universitar, atentatul împotriva patrimoniului spiritual românesc, săvârșit prin arderea pe rug în piețele publice a cărților lui Mihail Sadoveanu, inestimabile valori de cultură românească. Încă din 1933, cînd libertatea presei începuse să fie amenințată, scriitorul spunea: „Deși străbatem împrejurări vitrege, trebuie să păstrăm cuvîntului scris privilegiul pe care-l are și cu care lașul nostru s-a mîndrit totdeauna”³⁵. Solidaritatea cu marele scriitor, evocatorul altor momente din tradiția de luptă pentru libertate a poporului român, se manifestă în proclamarea sa ca „doctor honoris causa” al Universității ieșene, alături de Nicolae Iorga³⁶, ca și în propunerea profesorului Ilie Minea de a i se încredința o catedră de cultură românească la această Universitate.

Cu convingerea că patrimoniul cultural trebuie să supraviețuiască acestor timpuri grele, 75 intelectuali, între care mulți profesori universitari ieșeni, protestează în scris împotriva „asasinării morale a celui mai reprezentativ și mai autentic scriitor român contemporan”³⁷ (M. Sadoveanu — n.a.). Este exprimată dorința semnatarilor de a apăra cultura românească, hotărîrea de a lupta pentru salvagardarea conștiinței libere a omului: „... apărăm totodată — se menționează în protest — drepturile de a gândi și libertatea conștiinței pentru toți scriitorii și oamenii de cultură română, făuritorii progresului și exponenții specificului românesc în toate domeniile”³⁸.

Asasinarea marelui istoric Nicolae Iorga, care a făcut să coboare în bernă steagurile a 47 de universități din lume, a cernit și Universitatea ieșeană. La 3 decembrie 1940, într-o atmosferă de tensiune încordată, profesorii O. Botez, Andrei Oțetea și George Călinescu comemorează în prelegerile lor personalitatea istoricului N. Iorga, subliniind totodată faptul că „actualul regim e un regim de teroare”³⁹. Această omagiere, adevărat act de curaj civic, s-a făcut în condițiile în care studenții legionari înarmați patrolau pe sălile Universității, încercînd să împiedice buna desfășurare a programului de învățămînt.

Cînd la 6 septembrie 1940, ca urmare a dictatului de la Viena, teritoriul României este sfîrtecat, universitarii ieșeni s-au încadrat în campania de condamnare a acestui act de silnicie, ridicîndu-și glasul „împotriva rășluirii Ardea-

³² Arhiva Centrală de Stat, București, *fond cit.*, 686/1937, f. 1.

³³ Idem, dosar 687/1937, f. 2.

³⁴ Idem, dosar 955/1940, f. 80.

³⁵ A. Leon, *Umbre*, ed. junimea, Iași, 1969, p. 153.

³⁶ Arh. Univ. Iași, *fond cit.*, dosar 8/1937, nenumărat.

³⁷ Arh. Centrală de Stat, București, *fond cit.*, dosar 1132/1941, nenumărat.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Idem, dosar 955/1940, f. 130.

Prin moțiunea semnată de Marele Colegiu în aceeași zi⁴⁰ se exprimă în primul rând „încrederea în dreptatea și vitalitatea poporului român... care va birui și de data asta”. „Îndemnăm poporul român — se spunea în continuare — să se inspire din exemplele trecutului și să întărească unitatea noastră națională prin cea mai desăvârșită disciplină de solidaritate, prin concentrarea tuturor sforțurilor în vederea unui singur scop : salvarea patriei”.

Animați de un cald patriotism, universitarii ieșeni își încheie moțiunea cu următoarele cuvinte : „Insuflețiți de acest crez, punem puterile noastre și toată viața noastră de a fi de folos la dispoziția țării noastre ori unde ne-ar chema ea”. Acest angajament pune moțiunea corpului profesoral alături de cele mai viguroase manifestări patriotice inițiate ca protest împotriva odiosului dictat de la Viena.

În cei patru ani de dictatură militară-fascistă care au urmat, când Partidul Comunist chema întregul popor la luptă, universitarii ieșeni s-au încadrat în largul front patriotic antihitlerist și antidictatorial. Alăturarea citorva universitari ieșeni semnatarilor memoriului adresat în primăvara anului 1944 de către reprezentanți ai intelectualității române, mareșalului Ion Antonescu, este încă o dovadă a înaltului simț de răspundere patriotică de care aceștia au dat dovadă în momente de cumpănă pentru țară.

Continuarea războiului alături de Germania hitleristă și creșterea valului luptelor populare a dus la adâncirea crizei regimului fascist. Tumultul revoluționar cuprinsese și intelectualitatea care a răspuns cu promptitudine și entuziasm apelurilor Partidului Comunist Român din zilele fierbinți ale lui august 1944, când insurecția națională antifascistă armată avea să marcheze începutul unei noi ere în istoria României. În definirea curentului de opinie democratică care s-a conturat în România în această perioadă, lărgindu-se pînă la cuprinderea întregului popor în anii luptei antifasciste, contribuția profesorilor universitari a avut un rol de seamă.

Pe lângă atitudinea față de unele probleme ale vieții sociale și politice, manifestată singular în diferite forme și cu diferite mijloace, pe lângă activitatea desfășurată în cadrul organizațiilor de masă sub conducerea P.C.R., luările de poziție sub formă de dezbateri, memorii și moțiuni, în cadrul ședințelor Senatului universitar, sînt semnificative, conferind acestui for rolul de tribună democratică și progresistă.

L'ARCHIVE DT L'UNIVERSITÉ DE IASSY — SOURCE DOCUMENTAIRE POUR LES TRADITIONS PROGRESSISTES DES INTELECTUELS DE IASSY, DANS L'ÉPOQUE DE L'ENTRE DEUX GUERRES MONDIALES

R é s u m é

Quelques documents de l'Archive de l'Université de Iassy achèvent le fonds documentaire de cette problème, complétant la page lumineuse de l'histoire des traditions progressistes de ces hommes de culture.

Après de tout le peuple roumain, les professeurs de l'Université de Iassy ont manifesté leur satisfaction à l'égard de l'act du 1 Decembre 1918. Ils ont salué l'achèvement de l'Etat national unitaire roumain, par des télégrammes de felicitations adressées à la population de Transylvanie. Mais ils ont compris que pour les masses populaires cet évènement ne fut pas la réalisation des leurs dési-

⁴⁰ Idem, dosar 480/1940, f. 8—9.

derats sociales et politiques, pour lesquelles ils ont lutté. Ils ont considéré le Parti Communiste Roumaine comme une principale force progressiste de la société, et ils ont manifesté leur réprobation envers l'arrestation des députats communistes.

Leur intégration dans la lutte pour la sauvegarde des libertés et des droits démocratique a été plus pregnante dans l'époque de la lutte antifasciste. Ils ont désavoué l'idéologie et la politique fasciste et ils ont manifesté leur solidarité avec la cause des autres militants antifascistes.

Etant donnée la contribution des professeurs de l'Université au développement de la culture nationale, à la formation de la jeune génération, ainsi que leur prestige dans le pays et à l'étrangère, l'Université a été effectivement une tribune de lutte progressiste dans cette époque.